
Ochrona Zabytków

2 (275) LXXII

2/2019

ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM ▪ HERITAGE MANAGEMENT

Marek Florek

Kilka uwag o ustawowych definicjach zabytku archeologicznego i badań archeologicznych oraz ich konsekwencjach

Comments on the statutory definitions of an archaeological find (monument) and archaeological research and their consequences

11

Jadwiga Anna Stęchły

Opactwo benedyktyńskie w Jarosławiu.

Ochrona, konserwacja i zarządzanie po II wojnie światowej

Benedictine Abbey in Jarosław.

Protection, conservation and management after World War II

31

Anna Długozima

Rewaloryzacja w polityce przestrzennej małych miast województwa warmińsko-mazurskiego

Revalorization in the spatial policy of small towns in the Warmian-Mazurian Voivodship

63

Łukasz Przybylak

Modele działań realizacyjnych i pielęgnacyjnych wdrażanych w ogrodzie wilanowskim w odpowiedzi na współczesne wyzwania rewaloryzacyjne ogrodów historycznych

Models of implementation and maintenance activities implemented in the Wilanów garden in response to contemporary restoration challenges of historical gardens

93

Adriana Merta-Staszczak

Zasady zabezpieczenia i ochrony zabytków wobec zagrożenia wojną w Polsce w latach 1918-1939

Principles of protection and preservation of historical monuments against the threat of war in Poland in the years 1918-1939

121

Piotr Kilanowski

Arthur E. Gurney – brytyjski architekt czynny w Warszawie
i na dawnych ziemiach Rzeczypospolitej od 1899 do 1915 roku

Arthur E. Gurney – a British architect active in Warsaw
and on the former territories of the Polish Republic from 1899 to 1915

147

Mirosław Płonka

Kompleks kalwaryjny w Kalwarii Zebrzydowskiej jako krajobraz pamięci
i pomnik XVI-wiecznej Jerozolimy

The Calvary complex in Kalwaria Zebrzydowska as a memorial landscape
and a monument of sixteenth-century Jerusalem

189

Lidia Klupsz

Międzynarodowa Podyplomowa Letnia Szkoła „Akademia Nieświeska” –
jubileusz 25-lecia

The International Postgraduate Summer School “Nesvizh Academy” –
25th anniversary

217

Szanowni Czytelnicy!

Rok 2019 nieubłaganie zmierza do końca. XXI wiek przestaje być nastolatkiem. Dojrzewa. Może się usatkuje, gdyż dotąd nie szczędził nam oznak burzliwego charakteru. Przełom dekad skłania do rozważań o nieustannie przesuwających się granicach „minionej epoki”, pojęcia jakże ważnego w świetle ustawowej definicji zabytku. Sekwencja dat, upływ czasu, pociągają za sobą niepowstrzymane poszerzanie zasobu zabytków lub przynajmniej pola obserwacji, w którym owe zabytki możemy postrzegać. W 2019 roku w rejestrze zabytków, jako przykład architektury późnego modernizmu, a zarazem swoisty symbol stolicy, znalazł się warszawski Dworzec Centralny, który został oddany do użytku 5 grudnia 1975 roku, czyli liczy sobie już niemal 45 lat. Decyzja Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z 25 lipca 2019 roku formalnie potwierdziła, że budowla jest świadectwem minionej epoki, reprezentuje wartości historyczne, artystyczne i naukowe, a jej ochrona leży w interesie społecznym. Jednak nie jest to najmłodszy z zabytków w skali kraju. W 2019 roku zagościła w rejestrze zabytków cerkiew greckokatolicka w Białym Borze (woj. zachodniopomorskie), która w chwili wpisu miała tylko 22 lata! Cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Przenajświętszej Bogarodzicy w Białym Borze została wzniesiona w latach 1992-1997 według koncepcji Jerzego Nowosielskiego realizowanej we współpracy z architektem Bogdanem Kotarbą. Zarówno architektura, jak i integralnie z nią związane dekoracje malarskie autorstwa Jerzego Nowosielskiego czynią z tej budowli wyjątkowy relikwiarz artystyczny.

Przykłady można mnożyć, co dobitnie podkreśla tegoroczna informacja Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, iż 99 nowych obiektów architektury modernistycznej i powojennej z całej Polski zostało wpisanych do rejestru zabytków. Świadczy to o wzmożonej aktywności w zakresie dostrzegania wartości zabytkowych architektury 2. połowy XX wieku. Z jednej strony jest to pokłosie poszerzającego się stanu badań, który kształtuje wzrost świadomości wartości dzieł owej epoki. Z drugiej strony to efekt wdrażania Uchwały nr 1 Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony dziedzictwa architektury i urbanistyki XX wieku w Polsce oraz pisma Generalnego Konserwatora Zabytków prof. IH PAN Magdaleny Gawin skierowanego do wojewódzkich konserwatorów zabytków w 2016 roku w sprawie potrzeby ochrony architektury modernistycznej i powojennej. Jesteśmy zatem świadkami kolejnej reinterpretacji pojęcia „zabytek”, w czym ma udział zasadnicze skrócenie perspektywy czasu niezbędnej do oceny wartości. Czytelne świadectwo uznania wartości architektury modernistycznej w wymiarze krajowym i międzynarodowym stanowi fakt, że od dnia 26 września 2019 roku Gdynia, jako przykład miasta modernistycznego, znajduje się na Liście informacyjnej UNESCO, czyli na tzw. Tentative List. Jest to nieodzowny krok w staraniach o wpis Gdyni na Listę światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego UNESCO. Fakt ów nie wyczerpuje polskiej aktywności w realizacji Konwencji UNESCO z 1972 roku w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. W dniu 16 października 2019 roku Rzeczpospolita Polska złożyła bowiem wniosek dotyczący młyna papierniczego w Dusznikach-Zdroju, zgłaszający ten wyjątkowy zabytek techniki na Listę informacyjną UNESCO. Jednocześnie nie ustają inicjowane przez MKiDN starania o wpis na Listę światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego UNESCO Stoczni Gdańskiej jako świadectwa doniosłych w skali globu przemian historycznych.

Odkrywanie obliczy modernizmu czy utwierdzanie uznania dla tej architektury łączy się z nieodmiennym procesem sięgania do historii w celu lepszego odczytywania i rozumienia współczesności. Tendencję tę dostrzegamy też w literaturze, i to tej aktualnej, docenianej w wymiarze międzynarodowym. Wszak *Księgi Jakubowe* Olgi Tokarczuk to nic innego, jak spojrzenie na uniwersalne problemy ludzkie przez pryzmat drobiazgowo skomponowanej

opowieści historycznej. Polska laureatka Nagrody Nobla w dziedzinie literatury za rok 2018 swą twórczością może inspirować poszukujących uzasadnień dla wartości dóbr kultury, w tym szczególnie zabytków, które pozostają materialną emanacją przeszłości.

Do pomyślnych wydarzeń 2019 roku dołączamy z kolejnym numerem „Ochrony Zabytków”. Tym razem periodyk został zdominowany przez pokaźny blok artykułów, dla których wspólnym mianownikiem jest zarządzanie dziedzictwem. To świadomy wybór Redakcji, co podkreśla w odrębnym wstępie inicjatorka działu Aleksandra Chabiera. Wybór tematyki nie może zaskakiwać w roku, w którym wchodzi w życie kolejny Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022. Program przyjęty Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. (MP 2019, poz. 808) jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Program jest narzędziem zarządczym służącym realizacji polityki państwa w zakresie ochrony dóbr kultury. Zarządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 8 października 2019 r. koordynacja realizacji Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 została powierzona Bartoszowi Skaldawskiemu, dyrektorowi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Odwoływanie się w działaniach państwowych do ustawowo określonych narzędzi zarządczych ukazuje rosnącą rolę zarządzania w budowie krajowego systemu ochrony zabytków. To wyraz przekonania o potrzebie modyfikowania paradygmatu ochrony zabytków, w którym aktywna postawa zarządcza i uwrażliwienie na konteksty społeczne powinny brać górę nad tradycyjnym zakazowo-pozwoleniowym realizowaniem misji ochrony.

Stąd w numerze naszego czasopisma znajdziemy wybór tekstów, które w różnym stopniu odnoszą się do szeroko rozumianej problematyki dziedzictwa kulturowego i działań zarządczych ukierunkowanych na ochronę. I tak Marek Florek prezentuje *Kilka uwag o ustawowych definicjach zabytku archeologicznego i badań archeologicznych oraz ich konsekwencjach*, porządkując podstawowe pojęcia występujące w teorii, prawie i praktyce ochrony zabytków. Jadwiga Stęchły dzieli się z Czytelnikami doświadczeniami i refleksjami związanymi z ochroną, konserwacją i zarządzaniem po II wojnie światowej zabytkowym zespołem opactwa benedyktyńskiego w Jarosławiu. Jest to historia o wydobyciu ze stanu zapaści cennego zabytku, godnego szerszego rozpropagowania i poznania. Anna Długozima skupia naszą uwagę na aktualnym i trudnym do uogólnienia problemie rewaloryzacji w polityce przestrzennej małych miast województwa warmińsko-mazurskiego. Natomiast Łukasz Krzysztof Przybylak zmierzył się z omówieniem modeli działań realizacyjnych i pielęgnacyjnych wdrażanych w ogrodzie wilańskim, w odpowiedzi na współczesne wyzwania rewaloryzacyjne ogrodów historycznych. To interesujące połączenie komentarza do działań praktycznych z odniesieniem do założeń doktrynalnych. Wreszcie Adriana Merta-Staszczak omawia zasady zabezpieczenia i ochrony zabytków wobec zagrożenia wojną w latach 1918-1939. Ta retrospekcja poparta kwerendą w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz przeglądem aktów prawnych z epoki ukazuje szereg działań zarządczych, które zostały dramatycznie zweryfikowane w latach II wojny światowej. Liczymy, że różne zakresy tematyczne, różne metody prezentacji poglądów autorów czynią ów dział atrakcyjnym dla Czytelników, co będzie też skutkowało napływem kolejnych artykułów dotyczących aspektów zarządzania dziedzictwem kulturowym.

Jednak Redakcja jest zdania, że dostrzegając istotną rolę nowego podejścia do problematyki ochrony, nie można zapominać o fundamentach dyscypliny. By zarządzać dziedzictwem czy choćby jego częścią, którą stanowią zabytki, trzeba je najpierw rozpoznać, odczytać ich treści i określić wartości. Tego nie da się osiągnąć bez zaangażowania historyków, historyków sztuki,

archeologów, historyków architektury i konserwatorów dzieł sztuki, bez badań podstawowych. Stąd obecność działu Historia, w którym Piotr Kilanowski w klasycznym ujęciu prezentuje postać brytyjskiego, a zarazem warszawskiego architekta Arthura E. Gurneya, czynnego na dawnych ziemiach Rzeczypospolitej od 1899 do 1915 roku. Dział ten dopełnia szczególnie polecany przez Redakcję artykuł Mirosława Płonki zatytułowany *Kompleks kalwaryjny w Kalwarii Zebrzydowskiej jako krajobraz pamięci i pomnik XVI-wiecznej Jerozolimy*. Młody, a już nagradzany i doceniany Autor, łącząc różne spojrzenia badawcze i interdyscyplinarną metodę analizy, ukazuje głębokie treści i konteksty kulturowe związane z jednym z bardziej interesujących zespołów zabytkowych w Polsce. Istotą fenomenu Kalwarii Zebrzydowskiej jest trwałość kultu, który rozgrywa się w scenerii będącej ideowym odzwierciedleniem Ziemi Świętej. Jak stwierdził jeden z Recenzentów: „Autor artykułu opisał te procesy, posługując się trafnie metodami i terminologią »nowej humanistyki«, ale unikając charakterystycznej dla niej hermetyczności narracji”. Prezentacja tekstu zbiega się z jubileuszem 20-lecia obecności Kalwarii Zebrzydowskiej na Liście światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego UNESCO, który był uroczystie celebrowany przez oo. bernardynów w listopadzie 2019 roku.

Treść numeru dopełnia relacja Lidii Klupsz dotycząca prac Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska”, dla której również rok 2019 jest rokiem niemałego jubileuszu. „Akademia Nieświeska” powstała bowiem na mocy porozumienia o współpracy w zakresie szkolenia kadr specjalistów konserwatorów z krajów środkowoeuropejskich z dnia 15 listopada 1994 roku, które zawarły Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu w Warszawie i Instytut Problemów Kultury w Mińsku. To wyjątkowy, długofalowy polsko-białoruski projekt, adresowany do kadr konserwatorskich krajów byłego Związku Radzieckiego, rozwijany pod patronatem ministerstw kultury obu krajów. Ze strony polskiej za jego realizację odpowiada obecnie Narodowy Instytut Dziedzictwa, a wieloletnim i niezastąpionym koordynatorem działań jest Autorka załączonego komunikatu, Lidia Klupsz. Należy podkreślić, że kolejne edycje „Akademii Nieświeskiej” łączy zachowawcza postawa doktrynalna, która wiąże się z poszukiwaniem sposobów na ocalenie, wyeksponowanie i wypromowanie wartości autentyczności i integralności obiektów zabytkowych. W realiach krajów dotkniętych rewolucyjnymi dewastacjami zabytków nie jest to zadanie łatwe.

Jak ważna jest koncepcja ochrony zabytku w sferze jego autentyczności, po raz kolejny przekonuje nas najnowsze odkrycie dokonane przez zespół badaczy pod kierunkiem Marii Bicz-Suknarowskiej. W podkrakowskiej Modlnicy, w murach miejscowej plebanii, ujawnili oni dobrze zachowane pokaźne relikty romańskiego możnowładczego palatium. Redakcja ma nadzieję, że w kolejnych wydaniach naszego periodyku będziemy mogli zaprezentować to nadzwyczajne odkrycie. Na razie zapraszamy do lektury przygotowanej porcji artykułów, z przekonaniem, że służą poszerzaniu stanu badań z zakresu ochrony dóbr kultury i stanowią inspirację dla dalszych rozważań w tej materii.

Zapraszam do lektury!

Andrzej Siwek
Redaktor Naczelny

Dear Readers,

The year 2019 is inevitably coming to an end. The 21st century is no longer a teenager. It is maturing. Maybe it will settle down, because so far it has shown it has a stormy nature. The turn of the decade has led us to reflect on the constantly shifting boundaries of the “bygone era”, a concept important in the light of the statutory definition of a monument. The sequence of dates, the passage of time, means an unstoppable expansion of the resource of monuments or at least the field of observation in which these monuments can be seen. In 2019, the Warsaw Central Station, which was put into operation on 5 December 1975, i.e. it is almost 45 years old, was included in the register of monuments as an example of late modernism architecture and at the same time a peculiar symbol of the capital. The decision of the Mazowieckie Voivodeship Heritage Protection Officer of 25 July 2019 formally confirmed that the building is a testimony of a bygone era, represents historical, artistic and scientific values, and its protection is in the public interest. However, it is not the youngest monument in the country. In 2019, the Greek Catholic Church in Biały Bór (West Pomeranian Voivodeship) was entered in the register of monuments, and was only 22 years old at the time of the entry! The Greek Catholic Church of the Birth of the Blessed Mother of God in Biały Bór was erected in 1992-1997 according to the concept of Jerzy Nowosielski, realized in cooperation with the architect Bogdan Kotarba. Both the architecture and the integrally connected painting decorations by Jerzy Nowosielski make this building a unique artistic reliquary.

Examples can be multiplied, which is emphasized by this year’s information of the Ministry of Culture and National Heritage, that 99 new modernist and post-war architectural objects from all over Poland have been entered into the register of monuments. This proves the increased activity in the field of perceiving the historical values of architecture of the second half of the twentieth century. On the one hand, it is the aftermath of the growing state of research, which shapes the growth of awareness of the value of works of art of that epoch. On the other hand, it is the result of the implementation of Resolution No. 1 of the Council for the Preservation of Historical Monuments at the Minister of Culture and National Heritage of 29 April 2016 on the protection of architectural and urban heritage of the 20th century in Poland and the letter of the General Monument Inspector, Magdalena Gawin, prof. of the Historical Institute of the Polish Academy of Sciences, addressed to the voivodeship heritage protection officers in 2016 on the need to protect modernist and post-war architecture. We are therefore witnessing another reinterpretation of the notion of “monument”, which involves a fundamental shortening of the time span needed to evaluate the value. The fact that since 26 September 2019 Gdynia, as an example of a modernist city, has been on the UNESCO Tentative List is a clear testimony to the recognition of the value of modernist architecture in the national and international dimension. It is an indispensable step in the efforts to include Gdynia on the UNESCO World Cultural and Natural Heritage List. This fact does not exhaust the Polish activity in the implementation of the UNESCO Convention of 1972 on the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. On 16 October 2019, the Republic of Poland submitted an application regarding the paper mill in Duszniki-Zdrój to include this unique industrial monument on the UNESCO Tentative List. At the same time, the efforts initiated by the Ministry of Culture and National Heritage to include the Gdańsk Shipyard in the UNESCO World Heritage List as a testimony to the significant historical changes on a global scale are continuing.

Discovering the faces of modernism or affirming the appreciation of this architecture is combined with an invariable process of reaching back to history in order to better interpret

and understand the contemporary world. This trend is also visible in literature, especially current literature, which is appreciated internationally. After all, *The Books of Jacob* by Olga Tokarczuk are nothing more than a look at universal human problems through the prism of a meticulously composed historical story. The Polish Nobel Prize winner in literature for 2018 may inspire those seeking justification for the value of cultural assets, especially monuments, which remain a material emanation of the past.

We are presenting the next issue of the magazine "Ochrona Zabytków", adding it to the successful events of 2019. This time the periodical has been dominated by a group of articles whose common denominator is heritage management. It is a conscious choice of the Editorial Office, which is emphasized in a separate editorial by the initiator of the section, Aleksandra Chabiera. The choice of the subject matter should not be surprising in the year in which the next National Heritage Preservation and Protection Programme for the years 2019-2022 comes into force. The Programme, adopted by Resolution No. 82 of the Council of Ministers of 13 August 2019 (MP 2019, item 808), is the main strategic document defining the objectives of the government administration and its subordinate services and institutions in the field of protection and care of monuments, as well as the means to achieve the objectives. The programme is a management tool for the implementation of the state policy on the protection of cultural assets. By way of a resolution of the Minister of Culture and National Heritage of 8 October 2019, the coordination of the implementation of the National Heritage Preservation and Protection Programme for the years 2019-2022 was entrusted to Bartosz Skaldawski, Director of the of the National Heritage Board of Poland. The use of statutorily defined management tools in state actions shows the growing role of management in the construction of the national system of preservation of historical monuments. It is an expression of the conviction that there is a need to modify the paradigm of monument protection, in which an active management attitude and sensitivity to social contexts should take precedence over the traditional implementation of the mission of protection based on prohibitions and permits.

Therefore, in this issue of our magazine we will find a selection of texts which, to a different extent, refer to the broadly understood issues of cultural heritage and management activities aimed at protection. Thus, Marek Florek presents *Comments on the statutory definitions of an archaeological find (monument) and archaeological research and their consequences*, ordering the basic concepts of the theory, law and practice of preservation of historical monuments. Jadwiga Stęchły shares with the Readers her experiences and reflections on the protection, conservation and management of the historical complex of the Benedictine Abbey in Jarosław after World War II. It is a story about recovering a valuable monument, which is worth propagating and recognition, from a state of ruin. Anna Długozima focuses our attention on the current and difficult to generalize problem of restoration in the spatial policy of small towns in the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship. Łukasz Krzysztof Przybylak, on the other hand, discusses the models of realization and care activities implemented in the Wilanów garden, in response to the contemporary challenges of restoration of historical gardens. It is an interesting combination of a commentary on practical actions with a reference to doctrinal assumptions. Finally, Adriana Merta-Staszczak discusses the principles of protection and preservation of historical monuments against the threat of war in the years 1918-1939. This retrospective, supported by a search in the Archives of New Records in Warsaw and a review of legal acts from the era, shows a number of management actions that were dramatically verified during the Second World War. We hope that the different thematic areas and methods of presentation of the authors' views will make this section attractive for Readers, which will also result in the influx of new articles on aspects of cultural heritage management.

However, the Editorial Office is of the opinion that while recognizing the important role of the new approach to protection issues, one should not forget about the foundations of the discipline. In order to manage a heritage or at least a part of it, which is made up of monuments, it is necessary to first identify them, interpret their contents and define their values. This cannot be achieved without the involvement of historians, art historians, archaeologists, architectural historians and art conservators, without basic research. Hence the presence of the History section, in which Piotr Kilanowski in a classic way presents the figure of the British and Warsaw architect Arthur E. Gurney, active in the former lands of the Republic of Poland from 1899 to 1915. This section is completed by an article by Mirosław Płonka, especially recommended by the Editorial Office, entitled *The Calvary complex in Kalwaria Zebrzydowska as a memorial landscape and a monument of sixteenth-century Jerusalem*. The young, but already award-winning and appreciated Author, combining various research perspectives and an interdisciplinary method of analysis, shows deep cultural content and contexts related to one of the most interesting historical complexes in Poland. The essence of the Kalwaria Zebrzydowska phenomenon is the permanence of the cult that takes place in the scenery that is an ideological reflection of the Holy Land. As one of the Reviewers said: "The author of the article described these processes using the methods and terminology of the 'new humanities', but avoiding the specific hermetic character of the narrative". The presentation of the text coincides with the 20th anniversary of the presence of Kalwaria Zebrzydowska on the UNESCO World Heritage List, which was solemnly celebrated by the Bernardine Fathers in November 2019.

The issue is complemented by Lidia Klupsz's account of the work of the International Postgraduate Summer School "Nesvizh Academy", for which 2019 is also a year of a significant anniversary. The "Nesvizh Academy" was established on the basis of an agreement on cooperation on the training of professional historic preservation officers from Central European countries signed on 15 November 1994 between the Centre for the Preservation of Historic Landscape in Warsaw and the Institute of Cultural Problems in Minsk. It is a unique, long-term Polish-Belarusian project, addressed to historic preservation officers of the former Soviet Union countries, developed under the patronage of the ministries of culture of both countries. On the Polish side, the National Heritage Board of Poland is currently responsible for its implementation. Lidia Klupsz, the author of the presented account, is the long-term and irreplaceable coordinator of the activities. It should be stressed that the successive editions of the "Nesvizh Academy" are linked by a conservative doctrinal attitude, which is connected with the search for ways to save, expose and promote the value of authenticity and integrity of historic buildings. In the realities of countries affected by the revolutionary devastation of monuments, this is not an easy task.

The latest discovery made by a team of researchers under the direction of Maria Bicz-Suknarowska once again proves the importance of the concept of protection of a monument in the sphere of its authenticity. In Modlnica near Krakow, within the walls of the local presbytery, the team revealed well-preserved and impressive relics of the Romanesque magnate palace. We hope that in the next editions of our periodical we will be able to present this extraordinary discovery. For now, we invite you to read the prepared articles, with the conviction that they serve to expand the state of research in the field of protection of cultural heritage and serve as an inspiration for further considerations in this matter.

Enjoy your reading!

Andrzej Siwek
Editor-in-chief

„Nieraz oglądałem ojczyznę z samolotów, ale teraz było to zupełnie coś innego. Jednym spojrzeniem obejmowałem wielki obszar. Cały kraj. Polska wyglądała stąd mała, ale jednocześnie piękna”. Te słowa Mirosława Hermaszewskiego, pierwszego polskiego kosmonauty, witają użytkowników portalu www.zabytek.pl. Fotograficzna baza zabytków polskich ma spełniać właśnie taką rolę – umożliwić objęcie spojrzeniem i poznanie zabytków Polski. Ale można tu też doszukać się innej symboliki spojrzenia na dziedzictwo: żeby je zachować dla przyszłych pokoleń, powinniśmy nie tylko skupić się na badaniach zabytków czy na sposobach ich konserwacji, ale też rozumieć, że jedynie żywe dziedzictwo – takie, z którym społeczność buduje relacje i w której życiu jest ono obecne – ma szansę na przetrwanie. Dawniej środowiska konserwatorskie i muzealnicze koncentrowały się na zachowaniu zasobu, ale dziś ich umiejętności i wiedza muszą obejmować też dziedziny związane z wykorzystaniem dziedzictwa przez społeczność – z obecnością dziedzictwa w jej codziennym życiu. Innymi słowy zrozumienie, że jesteśmy strażnikami dziedzictwa na równi ze społecznościami lokalnymi, jest dla jego zachowania kluczowe. Dlatego rozpoznajemy potrzeby rozwijania metod edukacji, promocji, strategii lokalnych i innych działań, które – wraz z różnorodnymi badaniami nad dziedzictwem i jego ochroną konserwatorską – składają się na dziedzinę zarządzania dziedzictwem.

I oto w niniejszym numerze „Ochrony Zabytków” inicjujemy dział „Zarządzanie dziedzictwem”. Prezentować w nim będziemy artykuły poświęcone szerokiemu wachlarzowi zagadnień dotyczących obecności dziedzictwa w życiu społeczności, mających u podstaw współodpowiedzialność i współdecyzyjność interesariuszy jako warunek zachowania dziedzictwa. Chcemy stworzyć miejsce dla tekstów związanych z polityką lokalną dotyczącą dziedzictwa, planowaniem przestrzennym, rewitalizacją, edukacją o dziedzictwie, jego promocją, wspieraniem przedsiębiorczości, turystyką kulturową i wyzwaniem związanym z ochroną dziedzictwa w dobie intensywnej turystyki – żeby wymieść tylko niektóre zagadnienia z zakresu zarządzania dziedzictwem.

Zachęcamy do lektury, a także do zgłaszania artykułów do naszego nowego działu.

Aleksandra Chabiera

p.o. kierownika Zespołu ds. organizacji kształcenia
i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie

Narodowy Instytut Dziedzictwa

“From above, from planes, I had watched the motherland many times, but that time, it was different. With just one glance, I could see it all. The entire country. From over there Poland seemed little, but at the same time beautiful”. These words of Mirosław Hermaszewski, the first Polish astronaut, welcome users of the www.zabytek.pl portal. The photographic database of Polish monuments is supposed to fulfil exactly this role – enable users to take a glance and get to know the monuments of Poland. But there is also another symbolic way of looking at heritage: in order to preserve it for future generations, we should not only focus on researching monuments or the ways of preserving them, but also understand that only a living heritage – one with which the community builds relations and in whose life it is present – has a chance to survive. In the past, conservation and museum environments focused on preserving resources, but today their skills and knowledge must also cover areas related to the use of heritage by the community – the presence of heritage in its everyday life. In other words, understanding that we are guardians of heritage on an equal footing with local communities is crucial for its preservation. Therefore, we recognise the need to develop methods of education, promotion, local strategies and other activities which, together with various studies on heritage and its conservation policy, are part of the field of heritage management.

In this issue of “Ochrona Zabytków” we initiate the section “Heritage Management”. We will present articles on a wide range of issues concerning the presence of heritage in the life of the community, based on co-responsibility and co-decision making of stakeholders as a condition of heritage preservation. We want to create a space for texts related to local policy on heritage, spatial planning, revitalisation, heritage education, promotion, support for entrepreneurship, cultural tourism and the challenges of heritage protection in the era of intensive tourism – to mention just a few issues related to heritage management.

We encourage you to read and submit your articles to our new section.

Aleksandra Chabiera

Acting Head of the Team for the organisation
of training and dissemination
of knowledge about heritage
National Heritage Board of Poland